

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده‌ی روانشناسی و علوم تربیتی

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته‌ی آموزش و پرورش پیش از دبستان

عنوان:

**مقایسه مهارت نوشتاری کودکان با و بدون تجربه‌ی پیش دبستانی در پایه‌ی اول
ابتدایی و ارائه راهکارهای مناسب**

استاد راهنما

دکتر فرخنده مفیدی

استاد مشاور

دکتر حمید علیزاده

پژوهشگر:

عطیه شهودی مژده‌ی

تقدیر و تشکر

هر چند زبان را یارای گفتار و قلم را یارای نوشتار در مرحله ی سپاس از مقام استاد نیست، لیکن بر خود می دانم از صمیم قلب مراتب تقدیر و تشکر خود را از استاد فرهیخته سرکار خانم دکتر فریفته مفیدی که عهده دار مسئولیت راهنمایی بنده در پژوهش حاضر بودند و با درایت عالمانه و هدایت مدبرانه ی خویش پژوهش حاضر را به سرانجام مطلوب رسانیدند، ابراز دارم. همچنین بر خود واجب می دانم که از استاد ممتزح جناب آقای دکتر حمید علیزاده که در مقام استاد مشاور، ارشادات ارزنده ای را در جهت غنای هرچه بیشتر پژوهش حاضر مبذول داشته اند کمال تشکر و امتنان را داشته باشم. و نیز از جناب آقای دکتر احمد آقازاده، در مقام استاد داور نظرات مفید و ارزشمندی در جهت تصحیح مطالب و بهتر شدن کار ارائه نمودند نهایت تشکر و قدردانی را داشته باشم.

تقدیم به :

سرمایه ی گرانبهای زندگی، مادر، او که فروغ نگاهش، گرمی بفش کلامش و روشنی رویش
سرمایه ی جاودانی زندگی من است.

خواهرم:

آن که وجودش فروغی بود بر کالبد زندگی ام و روشنگر راه، مامی همیشگی ام که هر چه دارم از
اوست.

چکیده

این پژوهش به منظور مقایسه مهارت نوشتاری کودکان با و بدون تجربه ی پیش دبستانی در پایه ی اول ابتدایی و ارائه راهکارهای مناسب، صورت گرفته است. هدف از انجام این تحقیق این بود که آیا آموزش های پیش از دبستان بر مهارت نوشتاری دانش آموزان کلاس اول ابتدایی موثر است یا خیر؟ در این پژوهش ۷ فرضیه مورد بررسی قرار گرفت. برای آزمون فرضیه های تحقیق چون امکان گزینش، کنترل و دستکاری متغیرها را در شرایط تجربی نداشتیم، بنابراین از روش تحقیق علی-مقایسه ای استفاده شد. از طریق نمونه گیری خوشه ای، نمونه ای با حجم ۶۰ دانش آموز کلاس اول ابتدایی که ۳۰ نفر را دانش آموزان دارای تجربه ی پیش از دبستان (۱۵ نفر دختر و ۱۵ نفر پسر) و ۳۰ نفر دیگر را دانش آموزان بدون تجربه ی پیش از دبستان تشکیل می دادند، انتخاب شده است. برای مشخص کردن دانش آموزان با و بدون تجربه ی پیش از دبستان به پرونده ی تحصیلی آنان مراجعه شد و معلمان نیز این موضوع را تایید کرده اند، همچنین برای آزمون مهارت نوشتاری دانش آموزان از آزمون پیشرفت نوشتن (راغب، ۱۳۸۴) استفاده شد. نمرات بدست آمده از آزمون با استفاده از روش های آمار توصیفی و استنباطی (فراوانی، انحراف استاندارد، مستقل و تحلیل واریانس یک طرفه) مورد تحلیل قرار گرفت و نتایج به دست آمده نشان داده است: که تمامی فرضیه های پژوهش تایید شده و معنادار بودند، یعنی بین دانش آموزان با تجربه ی پیش از دبستان نسبت به دانش آموزان بدون تجربه ی پیش از دبستان از نظر عملکرد املاء و انشاء تفاوت معناداری وجود دارد، پس عملکرد نوشتن در دو زمینه ی املاء و انشاء در دانش آموزان دارای تجربه ی پیش از دبستان (دختر و پسر) بهتر از دانش آموزان بدون تجربه ی پیش از دبستان می باشد و عامل جنسیت نیز در این تفاوت ها موثر واقع شده است. کودکان در سنین پیش از دبستان (به ویژه سال پایانی پیش از دبستان) بر اساس نظریه ی هندرسون که در مورد رشد مهارت نوشتن می باشد، در مرحله ی قبل از سواد آموزی هستند، که در این مرحله، نوشتن کودک شامل خط خطی، نقاشی و نوشتن برخی حروف می باشد. در طول این مرحله کودک مفاهیمی چون تمایز بین نوشتار و نقاشی، جهت مندی خط (اینکه خطی مانند فارسی، از راست به چپ پردازش می شود و از بالا به پایین است) و پایه های آگاهی واجی را می آموزد. اهمیتی که حضور کودک در مرکز پیش از دبستان در این مرحله دارد، غیر قابل انکار است، زیرا در این مراکز فرصت های متعددی برای فعالیت و کسب مهارت در پیش نیازهای نوشتن وجود دارد. بنابراین می توان نتیجه گرفت که آموزش های پیش از دبستان نه تنها بر عملکرد تحصیلی کودکان بلکه بر تمام جنبه های شخصیت کودک تاثیر گذار است و کاملاً تفاوت بین کودکانی که از چنین آموزش هایی برخوردار بوده اند را با سایر همتایان شان که چنین تجربه ای نداشته اند، ملموس و قابل مشاهده است.

کلید واژگان:

آموزش پیش از دبستان، مهارت نوشتن، زبان آموزی.

فهرست مطالب

صفحه

تقدیر و تشکر.....	الف
تقدیم به.....	ب
چکیده.....	پ
فهرست مطالب.....	ج
فهرست جداول و نمودار.....	گ

فصل اول-چهارچوب تحقیق

۱-۱ مقدمه.....	۲
۱-۲ بیان مساله.....	۵
۱-۳ اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۷
۱-۴ اهداف تحقیق.....	۹
۱-۴-۱ هدف کلی.....	۹
۱-۵ فرضیه های تحقیق.....	۹
۱-۶ متغیرهای تحقیق.....	۹
۱-۷ تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی طرح.....	۱۰

فصل دوم- ادبیات تحقیق

۲-۱ مفهوم و تعریف آموزش و پرورش پیش از دبستان.....	۱۲
۲-۲ اهمیت و ضرورت آموزش و پرورش پیش از دبستان.....	۱۳
۲-۳ هدف های تفصیلی دوره ی پیش دبستان در پرورش مهارت های زبانی.....	۱۵

- ۲-۴ محتوای برنامه آموزش و پرورش پیش از دبستان.....۱۶
- ۲-۵ نیازهای کودکان پیش دبستانی (۵-۶ سال).....۱۷
- ۲-۶ ویژگی کودکان در دوره پیش از دبستان (۵ تا ۶ سالگی).....۱۹
- ۲-۷ آماده شدن برای ورود به دبستان.....۲۲
- ۲-۸ زبان.....۲۲
- ۲-۸-۱ تعریف زبان.....۲۲
- ۲-۹ رشد مهارت های زبان.....۲۳
- ۲-۱۰ زبان آموزی.....۲۴
- ۲-۱۱ ارکان زبان آموزی.....۲۵
- ۲-۱۲ عوامل موثر بر پیشرفت ارکان زبان آموزی.....۲۶
- ۲-۱۳ فعالیت های زبان آموزی.....۲۶
- ۲-۱۴ تعیین نیازهای زبان آموزی کودکان پیش از دبستان.....۲۹
- ۲-۱۵ اختلاف جنسیتی در آمادگی خواندن و نوشتن.....۳۰
- ۲-۱۶ نوشتن.....۳۲
- ۲-۱۷ یادگیری نوشتن.....۳۳
- ۲-۱۷-۱ نظریه های مراحل رشد نوشتن.....۳۴
- ۲-۱۷-۲ نظریه پنج مرحله ای رشد مهارت نوشتن در کودکان.....۳۵
- ۲-۱۷-۳ مونه سوری و آموزش نوشتن.....۳۵
- ۲-۱۸ عوامل موثر در رشد مهارت نوشتن.....۳۶
- ۲-۱۹ نوشتن در مراحل رشد.....۳۸

- ۳۹.....ایجاد یک محیط مناسب برای رشد مهارت های سواد.....۲-۲۰
- ۴۰.....۲-۲۱فرایند آموزش نوشتن در مراکز پیش از دبستان.....
- ۴۵.....۲-۲۲انواع مهارت های نوشتن.....
- ۴۷.....۲-۲۲-۱عوامل موثر در نوشتن.....
- ۴۹.....۲-۲۳آمادگی برای نوشتن.....
- ۵۲.....۲-۲۴ارزیابی نوشتن.....
- ۵۲.....۲-۲۴ارزیابی دست خط(دست نویسی).....
- ۵۲.....۲-۲۴-۱ارزیابی املاء(هجی کردن).....
- ۵۳.....۲-۲۴-۲ارزیابی انشاء(بیان نوشتاری).....
- ۵۳.....۲-۲۵تحقیقات انجام شده در داخل کشور.....
- ۵۵.....۲-۲۶تحقیقات انجام شده در خارج کشور.....

فصل سوم-روش شناسی

- ۶۱.....۳-۱نوع تحقیق.....
- ۶۱.....۳-۲جامعه آماری.....
- ۶۱.....۳-۳حجم نمونه.....
- ۶۱.....۳-۴روش نمونه گیری.....
- ۶۱.....۳-۵روش گردآوری داده ها.....
- ۶۲.....۳-۶معرفی ابزار پژوهش.....
- ۶۳.....۳-۷روش تحلیل آماری.....

فصل چهارم - تحلیل داده ها

۴-۱ نتایج توصیفی..... ۶۵

۴-۲ نتایج استنباطی..... ۶۵

فصل پنجم - بحث و نتیجه گیری

۵-۱ بحث و نتیجه گیری..... ۷۴

۵-۱-۱ بحث..... ۸۳

۵-۲ محدودیت های پژوهش..... ۸۴

۵-۳ پیشنهادها..... ۸۵

۵-۳-۱ پیشنهادهایی برای تحقیقات آینده..... ۸۶

فهرست منابع

منابع فارسی..... ۸۷

منابع انگلیسی..... ۹۳

پیوست

پیوست ۱: آزمون پیشرفت مهارت نوشتن راغب..... ۹۶

پیوست ۲: دستور العمل کلی اجرای خرده آزمونها..... ۱۰۴

پیوست ۳: نمونه هایی از کتب مهارت های پیش از نوشتن در مراکز پیش از دبستان..... ۱۰۹

پیوست ۴: نمونه لوحه نویسی در مراکز پیش دبستان..... ۱۲۶

پیوست ۵: نمونه آموزش لوحه نویسی در برگه های شطرنجی..... ۱۴۰

پیوست ۶: اسامی کتب مورد استفاده در مراکز پیش از دبستان در آموزش لوحه نویسی..... ۱۵۰

فهرست جداول و نمودار

صفحه

- جدول شماره (۲-۱) هدف های تفصیلی دوره پیش دبستان در مهارت های زبانی..... ۱۵
- جدول شماره (۲-۲) سطوح اساسی و مهم در رابطه با ابعادی رشدی کودکان..... ۱۶
- نمودار شماره (۲-۳) همبستگی مهارت های زبانی..... ۲۴
- جدول شماره (۲-۴) عوامل موثر بر پیشرفت مهارت نوشتن..... ۴۸
- جدول شماره (۴-۱) میانگین نمرات املاء و انشاء دانش آموزان دختر و پسر فاقد تجربه پیش دبستان و دانش آموزان پسر و دختر دارای تجربه ی پیش دبستان ۶۵
- جدول شماره (۴-۲) انحراف استاندارد نمرات املاء و انشاء دانش آموزان دختر و پسر فاقد تجربه ی پیش دبستان و دانش آموزان پسر و دختر دارای تجربه ی پیش دبستان..... ۶۵
- جدول شماره (۴-۳) میانگین و انحراف استاندارد نمرات نوشتاری دانش آموزان با و بدون تجربه ی پیش از دبستان..... ۶۶
- جدول شماره (۴-۴) میانگین و انحراف استاندارد نمرات املائی دختران با و بدون تجربه ی پیش از دبستان..... ۶۷
- جدول شماره (۴-۵) میانگین و انحراف استاندارد نمرات انشاء دانش آموزان دختران با و بدون تجربه ی پیش از دبستان..... ۶۸
- جدول شماره (۴-۶) میانگین و انحراف استاندارد نمرات انشاء دانش آموزان پسران با و فاقد تجربه ی پیش از دبستان..... ۶۹
- جدول شماره (۴-۷) میانگین و انحراف استاندارد نمرات املاء دانش آموزان پسران با و فاقد تجربه ی پیش از دبستان..... ۷۰
- جدول شماره (۴-۸) میانگین و انحراف استاندارد نمرات املاء دانش آموزان دختر با تجربه ی پیش از دبستان و دانش آموزان پسر دارای تجربه ی پیش از دبستان..... ۷۱
- جدول شماره (۴-۹) میانگین و انحراف استاندارد نمرات انشاء دانش آموزان دختر با تجربه ی پیش از دبستان و دانش آموزان پسر دارای تجربه ی پیش از دبستان..... ۷۲

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

تعلیم و تربیت کودکان خردسال در طول تاریخ و در بین اقوام مختلف به صورت های گوناگون مطرح بوده است، حتی شاید بتوان گفت که پیش از آموزش و پرورش سنین بالاتر مورد توجه قرار گرفته است. این نکته قابل توجه ذکر است که طرز تفکر عده ای در مورد کودکان به گونه ای است که معتقدند کودک بایستی با ویژگی ها و نیازهای دوران کودکی مورد تعلیم و تربیت قرار گیرد، اما عده ای دیگر بر عکس می کوشند که زودتر کودک را به فردی بزرگسال تبدیل کنند. این دو نگرش همیشه در طول تاریخ وجود داشته است. بر همین اساس درباره تعلیم و تربیت کودکان بویژه آموزش رسمی پیش دبستانی دو نظریه عمده وجود دارد. گروهی بر این عقیده بودند و هنوز هم بر آن اصرار می ورزند، که کودک باید قبل از هفت سالگی از هر گونه آموزش رسمی معاف باشد و تربیت باید منحصراً در خانواده صورت گیرد، چرا که آموزش رسمی در این سنین اولاً نمی تواند جنبه عاطفی کودک را ارضا کند، ثانیاً برنامه های رسمی طفل را مقید و محدود می سازد و این مغایر با اصول تربیت اسلامی است. گروهی دیگر بر این عقیده اند که دوره پیش از دبستان یعنی شش سال اولیه زندگی کودک نقش حیاتی و سرنوشت ساز برای آینده او دارد، چون در این دوره کودک برای اولین بار با طبیعت ارتباط برقرار می کند (مفیدی، ۱۳۷۲).

بسیاری از روانشناسان و دانشمندان تعلیم و تربیت بر این باورند که سالهای آغازین زندگی کودک یکی از مهمترین دوره های رشد او می باشد. بیشتر آنچه که در این دوران رخ می دهد به طور اساسی، بر رشد بعدی کودک اثرگذار است. در واقع تشخیص اهمیت آموزش پیش دبستانی برای ایجاد بهزیستی کودکان به طور فزاینده در طول چند دهه گذشته مورد تاکید قرار گرفت. از آنجا که اساس شخصیت فرد در دوره پیش دبستانی شکل می گیرد ارائه آموزش های اثربخش در این دوران برای رشد بعدی کودک از اهمیت حیاتی برخوردار است (طالب زاده، ۱۳۸۴).

یادگیری در این دوره برای کودکان جالب و همراه با تفریح است. کودک معمولاً هر چیزی که به کوشش هایش یاری دهد و او را در انجام خواسته هایش موفق سازد، به آموختن آن علاقمند می شود. پیشرفت در یادگیری، نه تنها به خود کودک، بلکه به شیوه ی رفتار بزرگترها، انتظارات جامعه و مهارت مربیان و والدین کودک در راهنمایی کودک و نیز مقتضیات محیط بستگی دارد. بعضی از محیط ها برای یادگیری انگیزه ای ندارند و برخی دیگر بهترین و موثرترین وسایل را فراخور استعداد کودک به وجود می آورند. رشد روانی کودک بنابر نیازها و وسایل محیطی پیشرفت می کند. مهمترین عوامل سازنده در محیط کودک در دوره پیش دبستانی عبارتند از: وسایل بازی مناسب، دوستان، آموزش و راهنمایی وظایفی که انجام آن ها بیش از توان کودک نباشد و مایه تشویق او نیز گردد (بای، ۱۳۸۸).

تحقیقات پیازه در برنامه درسی برای دوران اولیه کودکی تاثیر بسزایی داشته است. حال به پاره ای از زمینه های مهم نظریه رشد شناختی پیازه که کاربرد ارزنده ای در آموزش و پرورش دوران کودکی داشته است، اشاره می شود: تجربیات مقدماتی به آمادگی کودک در یادگیری کمک می کند. یادگیری کودکان خردسال از نظر کیفی نسبت به کودکان

سنین بالاتر و بزرگتر متفاوت است. آنها از طریق مواجهه مستقیم با محیط، به مراتب بیشتر از آموزش رسمی که شامل قوانین و اصول نمادین^۱ و انتزاعی^۲ است، یاد می گیرند. کودکان از نظر رشد شناختی مراحل مختلفی را طی می کنند. بسیاری از کودکان در گروه سنی سه تا شش سال در مرحله پیش عملیاتی^۳ هستند و هنوز توانایی تفکر منطقی را کسب نکرده و یا نمی توانند به روش انتزاعی درباره ی دنیا و محیط پیرامون خود فکر کنند. تفکر آنها با ادراک شخصی هدایت می شود. آنها می توانند در هر زمان فقط بر یکی از ویژگی های شی تمرکز کنند. این وضعیت، درک و شناخت آنها را محدود می سازد (تیموری، ۱۳۸۶).

کلاریس، ویلز و ویلیام استجمن (۱۹۵۶) ترجمه ی نصر الله دیهیمی و طهماسب دولتشاهی (۱۳۴۴) اشاره می کنند که طلایی ترین دوره یادگیری، سنین پیش از دبستان است. برخی کارشناسان امر تعلیم و تربیت تأکید دارند که آموزش های پیش دبستانی به عنوان پل و زیربنای آموزش های غیررسمی و رسمی در توسعه نیروی انسانی متخصص و کارآمد مؤثر است. به همین دلیل در بسیاری از کشورها آموزش های پیش دبستانی جزء دوره های رسمی تحصیلی محسوب می شود. یادگیری کودک با فرصت هایی که جهت کشف مطالب مختلف و یا آشنایی با مسائل گوناگون بدست می آورد ارتباط مستقیم دارد و بیش از همه تحت تاثیر مستقیم تجاربی که در سالهای اولیه رشد (۲-۶ سالگی) در محیط خانه و مراکز پیش از دبستان کسب می شود، حاصل می گردد. توانایی ذهنی کودک در اوایل بسیار مقدماتی ولی کاملاً نقش پذیر است، تا حدود ۴-۵ سال دیگر که هنگام ورود وی به کودکستان فرا می رسد مراحل مختلف رشد زبان و تغییر و فهم علائم گوناگون را طی می کند و تا اندازه ای به تفکر مجرد و حل مساله ساده قادر می گردد.

کودک پیش دبستانی از راه مشارکت در فعالیت های دیگر کودکان و استفاده معقول از وسایل بازی، رعایت نظم و انضباط و روح سازگاری با زندگی گروهی را فرا می گیرد. به عبارت ساده تر می توان گفت که همه ی بازی ها و اسباب بازی ها و فعالیت های مناسب، کلمات و واژه های کودکان هستند. به هر روی آموزش صحیح باید در چهارچوب رشد جسمی و روانی و عاطفی انجام پذیرد و مربیان باید با شناخت اصول، ابعاد، مراحل رشد و ویژگی های کودکان بتوانند نقش تربیتی خویش را ایفا کنند (مصلحی، عسگری و محسن بن کاظم، ۱۳۸۴).

با ورود به دوره دبستان، رسماً آموزش نوشتن شروع می گردد، با این وجود، برای شروع نوشتن باید قبل از آن مهارت های متعدد کسب گردیده باشد، که بسیاری از این مهارت ها شامل شنیدن، درک اصوات، طرز صحیح قلم به دست گرفتن در دوران پیش از دبستان آموزش داده می شود زیرا شکل نوشتاری زبان، پیچیده ترین و عالی ترین شکل ارتباط

^۱ symbolic

^۲ abstract

^۳ Pre- operational

است و در سلسله مراتب زبان، نوشتن آخرین مرحله ایست که باید آموخته شود. آموخته های بنیادی و تجارب مفید مهارت های زبانی در گوش دادن و خواندن در واقع پیش نیازی برای نوشتن محسوب می شود که شکل گیری اولیه ی این مهارت در آموزش های پیش از دبستان صورت می گیرد.

براساس یافته های روانشناسی و علوم تربیتی، سالهای پیش از دبستان در رشد و تربیت کودکان نقش اساسی و تعیین کننده دارد، در این نوع دوران حساس و مهم، یادگیری کودکان عمیق تر، سریع تر و آسان تر انجام می شود. توانایی های آنان در جنبه های مختلف رشد شکوفا می شود و پایه های اصلی شخصیت آنها شکل می گیرد. بر همین اساس بسیاری از پژوهشگران و سیاست گذاران امر آموزش، روی آموزشهای پیش دبستانی و دبستانی تاکید دارند و از این بین تاکید ویژه ی آموزش، روی آموزش زبان، ریاضیات و مهارت های هوشی - هنری است. آنها معتقدند حذف آموزش مهارت هایی چون آواشناسی کلمات (که عامل مهمی جهت شناسایی درست حروف و در نتیجه کلمات است)، آموزش اطلاعات عمومی و زبان دوم جهت و آموزش صحیح رفتارهای اجتماعی باعث دلزدگی از ورود به مدرسه و در نهایت افت شدید تحصیلی در میان دانش آموزان می شود(راه پیمان، ۱۳۸۶).

ارزش کلام و کتابت در حدی است که دین مبین اسلام نیز برای آن ارزش و اهمیت خاصی قائل است به نحوی که بزرگترین معجزه ی اسلام کتاب آسمانی، قرآن کریم می باشد این امر نشان ای بر اهمیت زبان نوشتاری است. کلام نوشتاری به دلیل دارا بودن قدرت پایداری و ثبات، بسیار با ارزش است، این خصوصیت در کلام گفتاری وجود ندارد. نوشتن، بیان درست اندیشه از نشانه های قراردادی الفباست. نوشتن بعد از بینایی، موثرترین حسی است که در اکثر فعالیت های روزمره ی زندگی انسان نقش اساسی دارد، خواندن و نوشتن دو عملکرد مهم هستند که وابستگی زیادی به بینایی دارند(امیری، ۱۳۷۶).

بارز شاخص ترین پیشرفت هر جامعه در عصر حاضر عبارت است از میزان استفاده ی افراد آن جامعه از کانال مکتوب برای دریافت یا دادن اطلاعات. اتکا به کانال شفاهی برای دریافت و انتقال اطلاعات، معمولاً مانع بزرگی را بر سر راه استفاده ی بهینه از کانال زبان مکتوب، یعنی خواندن و نوشتن ایجاد میکند. از سوی دیگر، یکی از مشخصه های بارز عصر ارتباطات، که عصر حاضر را رقم می زند، جایگزینی بیش از بیش از شکل های مکتوب ارائه اطلاعات به جای شکل های شفاهی آن است(کاکو جویباری، هوسپیان، ۱۳۸۰).

پژوهش های متعددی در مورد پرورش مهارت های کلامی و سواد در سالهای اخیر صورت گرفته است. این پژوهش ها، دانش جدیدی را در ارتباط با حیطة زبان، خواندن و نوشتن ایجاد کرده است. یافته های این پژوهش ها حاکی از آن است که برنامه های آموزشی برای ایجاد و پرورش سواد به معنای مهارتهای خواندن و نوشتن باید مبتنی بر رعایت موارد زیر باشد: ۱-یادگیری سواد در دوران کودکی شروع می شود. ۲-والدین موظف به فراهم کردن یک محیط غنی برای کمک به کودکان در جهت اکتساب مهارتهای خواندن و نوشتن می باشند. ۳-کارکنان مدرسه بایستی آگاه باشند که

کودکان با یک دانش قبلی درباره مهارت های خواندن و نوشتن به مدرسه می آیند. ۴- دانش اولیه کودک درباره خواندن و نوشتن در محیط مدرسه بایستی مبتنی بر دانش او باشد. ۵- یادگیری نیازمند یک محیط حمایت کننده می باشد که احساسات مثبت را درباره خود و درباره فعالیت های مربوط به سواد ایجاد میکند. ۶- بزرگسالان بایستی از طریق نشان دادن علاقه به کتابها و مواد چاپی دیگر به عنوان الگوهایی برای کودکان در جهت ارتقا تمایل آنها به سواد آموزی باشند. ۷- کودکان در خلال تجارب سوادآموزی شان بایستی در درون یک زمینه اجتماعی با دیگران تعامل برقرار کنند به طوری که آنها بتوانند اطلاعات را با یکدیگر در میان گذاشته و از همدیگر چیزهایی را بیاموزند. ۸- تجارب اولیه کودک بایستی معنادار و ملموس باشند و کودک را به طور فعال درگیر نمایند. ۹- برنامه های رشد بایستی متمرکز بر رویکرد کل زبان باشد، به این معنا که از تجارب عملکردی که شامل به کارگیری زبان شفاهی، شنیداری، نوشتن و خواندن می شوند، استفاده کنند. ۱۰- تفاوتها در پیش زمینه های فرهنگی و زبان بایستی مورد تاکید قرار گرفته و به آنها پرداخته شود (طالب زاده، ۱۳۸۴).

۲-۱ بیان مساله

کودکی اولین و مهمترین دوره ی زندگی آدمی است. در این دوره کودک برای نخستین بار با طبیعت رابطه برقرار می کند، روابط اجتماعی خود را بنا می نهد و به مفهومی از خود دست می یابد. از آن جا که در این دوره ساختار شخصیتی و رفتاری انسان بنیان گذاشته می شود، دوران کودکی را دوران سرنوشت ساز و مثبت دانسته اند. آموزش در دوران اولیه کودکی مورد توجه و علاقه طیف وسیعی از صاحب نظران تعلیم و تربیت، جامعه شناسان، روانشناسان، فلاسفه، فیزیولوژیست ها و سرانجام بسیاری از دست اندرکاران حرفه های گوناگون بوده است. در نیم قرن اخیر آموزش و پرورش پیش از دبستان در نتیجه نیازها و تغییرات اجتماعی و اقتصادی، ضرورت پیدا کرده است. به علاوه آشنایی با پژوهش ها و نظریات روانشناسان و علمای آموزش و پرورش بر اهمیت آن افزوده است (مفیدی، ۱۳۷۲).

در مقطع پیش از دبستان بسیاری از فعالیت هایی که تحت عنوان بازی با اشیا انجام می گیرد و ظاهراً هدفی جز ایجاد لحظات شاد و سرگرم کننده ندارند، مانند خمیر بازی، سفالگری، نقاشی و بازی با وسایل جورکردنی و غیره، که همگی در واقع زمینه ساز و شکل دهنده مهارت های لازم برای نوشتن در کودکان است و در تمام این فعالیت ها و نیز در اکثر بازی هایی که کودکان در مراکز پیش از دبستان انجام می دهند، اهدافی دنبال می شود که در واقع بنیان و اساس اهداف آموزش های دوران ابتدایی هستند. مراکز پیش از دبستان در حیطه های مختلف دارای مسئولیت هستند، به طور اخص در سال آخر پیش از دبستان، تمرکز آموزش ها و فعالیت ها بر ایجاد آمادگی کودکان برای ورود به مرحله ای جدید از زندگی شان است، که این فعالیتها و آموزشها هم به امور تحصیلی و هم اجتماعی و فرهنگی و... ارتباط پیدا می کند. آموزش هایی که به کودکان در پیش از دبستان ارائه می گردد زمینه ساز و بستری مناسب برای کودکان در زمینه یادگیری

آموزش‌هایی هستند که در مراحل بعدی تحصیلی خواهند دید. ورود کودکان به مدرسه نقطه‌ی عطفی در رشد آنان محسوب می‌شود.

کودک از همان روز تولد شروع به یادگیری می‌کند. آنچه او در پنج سالگی اول زندگی می‌آموزد مبنای یادگیری‌های آینده اوست. البته یادگیری او به شرایطی که در آن زندگی می‌کند بستگی دارد. بسیاری از افراد در پیدایش این شرایط نقش دارند، صرف نظر از همبازی‌های کودک می‌توان از مادر، پدر و مربیان مهدکودک نام برد. همگی این افراد در ایجاد شرایطی که باعث یا مانع یادگیری کودک می‌شود، نقش دارند و او را به استفاده‌ی خلاقانه از ذهن و جسم برمی‌انگیزند (لاندرث، ۱۳۷۰).

پژوهش‌ها نشان می‌دهد کودکانی که به مهد کودک می‌روند در مقایسه با آنهایی که در خانه مراقبت می‌شوند در آزمون‌های هوشی، مهارت‌های کلامی، آزمون‌های ترسیمی چون ترسیم درخت یا آدمک نمرات بالاتری می‌آورند. عواملی که در این زمینه نقش دارند عبارتند از: وجود برنامه ریزی مناسب در مهدکودک، مدت برنامه، نوع برنامه، کیفیت برنامه و نیز میزان علاقه مندی مربیان به شغلشان (بیابانگرد، ۱۳۷۷).

یکی از کارهای جالب برای کودکان نوشتن است. کودک خردسال به محض اینکه مداد، خودکار و یا هر وسیله‌ی دیگری که بتواند با آن خط بکشد، در دست بگیرد، شروع به کشیدن خط روی دیوار، کاغذ و ... می‌کند. باید فرصت‌های مناسبی فراهم کرد تا کودکان به تدریج نوشتن را یاد بگیرند، که یکی از بهترین مکان‌ها برای ایجاد این آمادگی، مراکز پیش از دبستان هستند، زیرا در برنامه‌های آموزش پیش از دبستان به پرورش مهارت‌های لازم برای نوشتن که همانا فعالیت‌های پیش از نوشتن (از مرحله‌ی آشنایی با قلم و کاغذ، تقویت عضلات ظریف دست، هماهنگی چشم و دست و...) نامیده می‌شود، همت گمارده می‌شود.

بعد از خانواده عامل بسیار موثر در رشد و تکامل کودک مدرسه است، زیرا هر فرد چند سال از عمر خود را در مدرسه می‌گذارند. هر کودک برای اینکه میان خود و دیگران بستگی فکری برقرار کند لاقلاً ناچار است خواندن و نوشتن را یاد بگیرد و در زندگی از آن استفاده کند. اساس و پایه زندگی بر استعداد یادگیری مبتنی است (حیدری، ۱۳۷۴).

با ورود به مدرسه است که کودکان مهارت‌های تازه را از قبیل خواندن و نوشتن فرا می‌گیرند. کودک برای خواندن و نوشتن باید آمادگی داشته باشد منظور از آمادگی این است که کودک از نظر مهارت‌های زبان‌آموزی تحت تعلیم و اصلاح خوب شنیدن، خوب سخن گفتن و از نظر سوادآموزی در مراحل اولیه خواندن و نوشتن قرار گیرد، به عنوان مثال یکی از شرایط ضروری برای کسب مهارت خط نویسی این است که کودک بتواند برخی از حرکات هماهنگ بین دست و چشم را به خوبی انجام دهد و قبل از یادگیری نوشتن حروف لازم است کودکان در گرفتن مداد و نوشتن، قوت دست پیدا کرده باشند یعنی توانایی تقلید شکلها و صورتهای مختلف حروف را کسب کند (صفارپور، ۱۳۷۶).

مهارت‌های نوشتاری عبارت اند از مهارت های خواندن و نوشتن، از مجموع ارتباط های انسانی، ۰/۲۶ از وقت افراد به ارتباط های نوشتاری اختصاص می یابد. در این میان، ۰/۱۵ صرف خواندن و ۰/۱۱ صرف نوشتن می شود. آموزش مهارت های خواندن و نوشتن پس از آموزش سخن گفتن و شنیدن شروع می شود. زیرا فعالیت خواندن و نوشتن فنون پیچیده تری هستند که اساساً بر توانایی زبان انسان مبتنی اند. آموزش نوشتن، پس از فراگیری خواندن امری نسبتاً ساده است. متأسفانه آموزش نوشتن غالباً در حد فراگیری املا متوقف می ماند. در حالی که نوشتن باید به معنای ذخیره سازی و انتقال اطلاعات آموزش داده شود. همچنان که در آموزش خواندن، میدان و قدرت دید کودک اهمیت اساسی دارد، در آموزش نوشتن هم میدان و قدرت فکر کودک اهمیت اصلی دارد (مهدی ضرغامیان، فراگیری مهارت های زبانی و مسایل زبان آموزی، ۱۳۷۸).

۳-۱۱ اهمیت و ضرورت تحقیق

پیاژه (به نقل از نجفیان، ۱۳۸۱) معتقد است که کیفیت و درجه ی رشد شناختی، متأثر از چهار عامل: تجربه، رشد جسمی، عواطف احساسی و تعامل می باشد که این عوامل به رشد کودک کمک شایانی می نماید. اهمیت نقش تجربه در رشد ذهنی کودکان، بر اثر تجارب مکتسبه در سالهای اول زندگی، برانگیخته و مراحل تحول ذهنی آنها تسریع می یابد. با توجه به مراتب فوق، غنی سازی سالهای اولیه زندگی و قرار دادن کودک در معرض تجارب گوناگون، سبب شکوفایی توانایی ذهنی کودک می گردد.

مطالعات علمی و تحقیقات در زمینه کودکان نشان داده است که پنجاه درصد از رشد هوشی بین زمان تولد تا ۴ سالگی، حدود سی درصد آن بین ۴ تا ۸ سالگی و سی درصد باقیمانده در فاصله سنین ۸ تا ۱۷ سالگی شکل می گیرد. این نتایج تجارب مناسب یادگیری را در سال های اولیه کودکی به خوبی نمایان می سازد (مفیدی، ۱۳۷۲).

بسیاری از کودکان با رشد روزافزون تعداد مادران شاغل، بیش از نیمی از روز خود را در مهدها سپری می سازند و رفتارها، ارزش ها و الگوهای بسیاری را از این مکان ها کسب می کنند. تاثیرپذیری کودکان در مهد به مراتب بیشتر از خانه و خانواده است. به طور کلی سالهایی را که کودکان یا آمادگی می گذرانند، از حساس ترین دوران زندگی آنان محسوب می شود. مهد کودک، برای کودکان عموماً جذابیتی بیش از خانه و خانواده دارد و نقشی بسیار اساسی و مهم در تربیت کودکان ایفا می کند، بنابراین برای به ثمر نشستن این نهال های شکنده و کمک به رشد صحیح آنان باید محیطی امن و عاری از هر نوع انحرافی برای تربیت آنها فراهم ساخت.

آمادگی برای شروع آموزش های رسمی ابعاد گوناگونی دارد که مهارت های زبانی، کسب استقلال در انجام کارها، توانایی ابراز احساسات، مهارت های ارتباطی، ورود به فعالیت های گروهی، خو گرفتن به رفتارهای اجتماعی و فراگرفتن از دیگران از جمله مهمترین آنهاست که به عنوان اجزای ساختمان دانش و مواد خام رشد شناختی به حساب می

آید. بدیهی است در صورتی که تجارب قبلی فراگیران در این باره اندک باشد، امکان آموزش های جدید برای آنان فراهم نخواهد شد. بنابراین برخوردار کردن کودکان از تجارب مثبت مستلزم آن است که شرایط مناسب را برای آنان فراهم آورد تا در محیطی پر بار همراه با فعالیت های بازی گونه و نشاط آور به کسب تجربه خود را با آموزش های رسمی سازگار نمایند (بیات، ۱۳۸۱).

پیش از دبستان و دبستان دو مقطع متصل به یکدیگرند، اگرچه هر کدام رسالت و اهداف متفاوتی دارند، اما این اهداف از یکدیگر جدا نیستند. به همین دلیل برنامه ریزی آموزشی قبل از دبستان و دبستان باید در یک رابطه و بصورت مرتبط انجام گیرد، که یکی از این ارتباطات آموزش مهارت های ابتدائی و لازم برای نوشتن است که در دوران قبل از دبستان مخصوصاً در دوره ی آمادگی صورت می گیرد.

خواندن و نوشتن که به طور رسمی در دبستان شروع می گردد در واقع دو مرحله پایانی از فرایند زبان آموزی هستند، بنابراین باید زمانی به آن پرداخت که کودک قادر به درک و بیان باشد، به عبارتی دیگر مراحل ابتدایی زبان آموزی را کامل کرده باشد. در زبان آموزی، کودک می آموزد که کلمه ای را به شئی ارتباط داده و بدان اطلاق کند و در واقع، با دیدن شئی و تصویر و ... کلمه برایش تداعی می شود. پس از اتمام این مرحله، مرحله ی ارتباط دادن کلمات و صداهای آنها با نمادهای تصویری (حروف نوشتاری) شروع به پایه ریزی می گردد، به عبارتی در این مرحله، کودک قادر می شود برای هر کدام از صداهایی که تاکنون آموخته است، یک علامت و نماد تصویری بشناسد و آن دو را به یکدیگر ارتباط دهد. به عبارتی، کودک، سمبل های نوشتاری را به اشیاء، تصاویر و مفاهیم ارتباط می دهد. نوشتن فرایند پیچیده تری از خواندن بوده و عبارتست از تبدیل اصوات گفتاری به نمادهای نوشتاری (حرف و کلمه). نوشتن در واقع، هماهنگی بین نمایش بصری یک حرف با حرکات بازو، دست و انگشتان می باشد. و زمینه لازم برای این فرایند عبارتست از شرایط ذهنی و جسمی، تسلط بر عضلات و داشتن الگویی برای تقلید؛ به عبارت دیگر، زمانی می توان شروع کرد که کودک، از نظر ذهنی و حرکتی، مهارت های لازم را کسب کرده؛ بین چشم و دست، هم آهنگی کافی ایجاد شده و مهارت های حرکتی دست و انگشتان، پرورش یافته باشد. بنابراین، ضروری است فعالیت هایی به منظور آماده نمودن کودکان جهت یادگیری این فرایندها، در برنامه آموزش قبل از دبستان گنجانده شود. بدیهی است فعالیت هایی که در این زمینه داده می شود، در بسیاری از موارد واحدهای کار از قبیل: پرورش حواس، زبان آموزی و... وجود دارد. به عبارتی، مجموعه این فعالیت ها، زمینه را برای خواندن و نوشتن فراهم می سازد (نجفیان، ۱۳۸۱).

اگر کودکان در دوران پیش از دبستان در معرض آموزش چنین مهارت هایی قرار بگیرند در امر نوشتن در دبستان نسبت به سایر کودکان دچار مشکلات کمتری خواهد شد. با توجه به موضوع تحقیق مورد نظر محقق قصد دارد تا میزان تاثیر مهد کودک را در رشد مهارتهای نوشتاری کودکان مورد بررسی قرار دهد و در پی آن است تا تاثیر مهد کودک بر رشد مهارتهای نوشتاری در سالهای ابتدایی مدرسه را مورد تحقیق قرار دهد. به همین جهت دو گروه از کودکان را که

پیش دبستانی را گذرانده و گروهی که پیش دبستانی را نگذرانده اند را در نظر گرفته تا میزان مهارت نوشتاری آنها را با یکدیگر مقایسه کند.

۴-۱ اهداف تحقیق

۴-۱-۱ هدف کلی

مقایسه مهارت های نوشتاری کودکان با و بدون تجربه ی پیش دبستانی در پایه اول ابتدائی شهر تهران و ارائه راهکارهای مناسب مبتنی بر یافته های پژوهش.

۵-۱ فرضیه های تحقیق:

۱. مهارت نوشتن دانش آموزان دارای تجربه ی پیش دبستان نسبت به مهارت نوشتن دانش آموزان دارای عدم تجربه ی پیش دبستان در کلاس اول ابتدایی متفاوت است.
۲. مهارت املاء دانش آموزان دختر دارای تجربه ی پیش دبستان با دانش آموزان دختر دارای عدم تجربه ی پیش دبستان در کلاس اول ابتدایی متفاوت است.
۳. مهارت انشاء دانش آموزان دختر دارای تجربه ی پیش دبستان با دانش آموزان دختر دارای عدم تجربه ی پیش دبستان در کلاس اول ابتدایی متفاوت است.
۴. مهارت انشاء دانش آموزان پسر دارای تجربه ی پیش دبستان با دانش آموزان پسر دارای عدم تجربه ی پیش دبستان در کلاس اول ابتدایی متفاوت است.
۵. مهارت املاء دانش آموزان پسر دارای تجربه ی پیش دبستان با دانش آموزان پسر دارای عدم تجربه ی پیش دبستان در کلاس اول ابتدایی متفاوت است.
۶. مهارت املاء دانش آموزان دختر دارای تجربه ی پیش دبستان با دانش آموزان پسر دارای عدم تجربه ی پیش دبستان در کلاس اول ابتدایی متفاوت است.
۷. مهارت انشاء دانش آموزان دختر دارای تجربه ی پیش دبستان با دانش آموزان پسر دارای تجربه ی پیش دبستان در کلاس اول ابتدایی متفاوت است.

۶-۱ متغیرهای تحقیق

الف) متغیر مستقل (پیش بین): "آموزش و پرورش پیش از دبستان به عنوان متغیر پیش بین در نظر گرفته شده است".

ب) متغیر وابسته (ملاک): "مهارت نوشتاری آزمودنی ها است".

۷-۱ تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی

آموزش و پرورش پیش دبستان

به تجاربی که کودکان در مهدکودک، کودکان یا دوره های آمادگی کسب می کنند (مفیدی، ۱۳۷۲، ص ۴۴).

تعریف عملیاتی: در این پژوهش منظور از آموزش پیش از دبستان، حداقل یک سال حضور در مراکز پیش از دبستان بعد از ۵ سالگی (دوره ی آمادگی) و قبل از ورود به دبستان است.

نوشتن

واژه نوشتن به مجموعه ای از مهارت های نوشتاری که با یکدیگر مرتبط هستند، اشاره دارد. این مهارت عبارتند از: الف) انشاء یا توانایی خلق عقاید و بیان آنها در یک ساختار دستوری قابل قبول به گونه ای که با اصول سبک شناسی مطابقت کند. ب) املاء، یا توانایی استفاده از حروف جهت ساختن کلمه ها به همان صورت که مورد استفاده قرار می گیرند. ج) دست خط یا توانایی نگارش فیزیکی علائم نوشتاری که برای نوشتن و انشاء ضروری است (بهمنی، ۱۳۸۵).

تعریف عملیاتی:

دانش آموز بتواند در پایان سال تحصیلی از آزمون پیشرفت نوشتن پایه اول ابتدایی (راغب، ۱۳۸۴) نمره ی کافی کسب نماید. در این پژوهش مهارت و عملکرد نوشتن، یکسان در نظر گرفته شده اند و برای اندازه گیری آن از آزمون فوق الذکر استفاده شده است.